

Thesaurus: ramingsbegrippenlijst

Versie 4.3a

NIVEL

13 mei 2013

Colofon

Dit is een rapport van het Capaciteitsorgaan

Postbus 20051 | 3502 LB Utrecht

info@capaciteitsorgaan.nl | www.capaciteitsorgaan.nl

T 030-2823840

Uitvoering

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Capaciteitsorgaan door het NIVEL

Mei 2013

INLEIDING

In de capaciteitsplannen wordt regelmatig gerefereerd aan uiteenlopende begrippen, die onduidelijk zouden kunnen zijn. Temeer omdat deze begrippen door de tijd heen kunnen veranderen. Dit is aanleiding geweest om een thesaurus op te stellen voor lezers van het capaciteitsplan, zoals leden van werkgroepen, kamers en beleidsmedewerkers. Het vormt nadrukkelijk een thesaurus en geen woordenboek, omdat het weergeeft hoe de begrippen gebruikt zijn en niet hoe de begrippen gebruikt zouden moeten worden.

De thesaurus bestaat uit drie lijsten:

1. Een ramingsbegrippenlijst.
2. Een afkortingenlijst.
3. Een verklarende woordenlijst.

De *ramingsbegrippenlijst (RBL)* bevat de beschrijving van begrippen, die rechtstreeks te maken hebben met het ramingsmodel. Aan deze begrippenlijst wordt een plaatje van het ramingsmodel toegevoegd om duidelijk te maken waar in het model de begrippen gebruikt worden. Overigens komen in deze lijst ook begrippen voor die niet in het plaatje zullen staan, maar wel op het ramingsmodel betrekking hebben.

De betekenis van veelgebruikte afkortingen is terug te vinden in de *afkortingenlijst (AL)*.

En tenslotte zijn in de *verklarende woordenlijst (VWL)* de mogelijk onduidelijke begrippen opgenomen, die niet in de ramingsbegrippenlijst voorkomen.

De lijsten bevatten twee kolommen:

1. Begrip/afkorting: Het mogelijke onduidelijke begrip of afkorting.
2. Definitie: De omschrijving van het begrip of de uitgeschreven afkorting

Ramingsbegrippenlijst

Begrip/afkorting	Definitie
Arbeidstijdvariant	Variant in het ramingsmodel waarbij rekening gehouden wordt met de arbeidstijdverandering van beroepsbeoefenaren, veelal in termen van arbeidstijdverkorting of arbeidstijdnormalisatie.
Arbeidstijdverkorting	Structurele vermindering van het totaal aantal dagen dat een werknemer per jaar werkt, veelal vastgelegd in cao's en met het doel om werkloosheid te bestrijden en/of het beschikbare werk over een groter aantal personen te verdelen.
Basisjaar	Het jaar in het ramingsmodel, waarvoor de berekeningen en schattingen omtrent vraag en aanbod in de huidige situatie bepaald worden, en waar vanuit geëxtrapoleerd wordt naar de toekomst. Jaar en datum (1-1 van het basisjaar) waar vanuit de raming wordt gemaakt. Meestal een zo recent mogelijk jaar, waarvoor zo veel mogelijk gegevens betrouwbaar gemeten kunnen worden. Voor wat betreft het aanbod gaat het veelal om de situatie op 1 januari van het basisjaar, zijnde de standaard peildatum.
Behoefteramingen	Onderzoek waarbij op basis van een simulatiemodel berekend wordt hoe de ontwikkelingen in de vraag naar, en het aanbod aan, capaciteit van een bepaalde beroepsgroep zich over een bepaalde periode zal ontwikkelen. Uitkomst is een schatting van het verschil tussen de benodigde en beschikbare capaciteit van een bepaalde beroepsgroep, vanaf het basisjaar, het bijstellingsjaar en het prognosejaar waarin het evenwicht tussen vraag en aanbod gerealiseerd moet zijn.
Beleidsarm	Specifieke vorm van behoefteraming, waarin alleen rekening wordt gehouden met demografische factoren die de toekomstige vraag naar een bepaalde beroepsgroep bepalen, zoals de huidige onvervulde vraag, veranderingen in de omvang en samenstelling van de bevolking en de huidige omvang en de toekomstige in- en uitstroom van de beroepsgroep.
Beleidsrijk	Specifieke vorm van behoefteraming, waarin rekening wordt gehouden met niet-demografische factoren die de toekomstige vraag naar een bepaalde beroepsgroep bepalen, zoals veranderingen in het werkproces, beleid en samenleving.
Bijstellingsjaar	Zie: Bijsturingjaar.
Bijstellingsperiode	Zie: Bijsturingperiode.
Bijsturingjaar	Het eerste jaar waarvoor de instroom in de opleiding bijgestuurd kan worden door het beleid. Het is het startpunt van de bijsturingperiode, welke de (toekomstige) jaren beslaat waarin het aanbod bijgestuurd kan worden met behulp van regulering van de instroom in de opleiding. Bijsturingjaar en bijsturingperiode zijn afhankelijk van het prognosejaar waarin evenwicht tussen vraag en aanbod wordt nagestreefd én de lengte van de opleiding.
Bijsturingperiode	De jaren vanaf het eerste bijsturingjaar waarin het aanbod bijgestuurd kan worden met behulp van regulering van de instroom in de opleiding. Bijsturingjaar en bijsturingperiode zijn afhankelijk van het prognosejaar waarin evenwicht tussen vraag en aanbod wordt nagestreefd én de lengte van de opleiding.
Combinatievariant	De beleidsrijke variant van het ramingsmodel waarin, naast alle parameters van de basisvariant, ook een aantal niet-demografische factoren zijn opgenomen om de benodigde capaciteit aan beroepsbeoefenaren tot aan het trendjaar te ramen.
Conversiefactor	Zie: Substitutieratio.
Demografie	Zie: Factor demografie.
Efficiency	Zie: Factor efficiency.
Epidemiologie	Zie: Factor epidemiologie.
Evenwichtsjaar	Het jaar waarin binnen behoefteramingen evenwicht tussen zorgvraag en zorgaanbod (de beschikbare en benodigde zorgcapaciteit) gerealiseerd dient te zijn. Zie ook: prognosejaar.
Extern rendement	Het percentage afgestudeerden van een afstudeercohort (ook: gediplomeerden) dat na het behalen van het eindexamen een bepaalde periode (veelal 1, 5, 10 of 15 jaar) werkzaam is in Nederland in de betreffende beroepsgroep.

Begrip/afkorting	Definitie
Factor arbeidstijdverandering (ATV)	Een van de niet-demografische vraagparameters in het ramingsmodel waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van arbeidstijdverandering.
Factor demografie	Demografische vraagparameter in het ramingsmodel waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van verandering in de omvang van de bevolking en haar samenstelling naar leeftijd en geslacht in relatie tot hun zorggebruik.
Factor efficiëntie	Een van de niet-demografische vraagparameters in het ramingsmodel waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van schaalvergroting, samenwerking, commercialisering, en veranderingen in procesinrichting, administratie of ICT in het werkproces.
Factor epidemiologie	Een van de niet-demografische vraagparameters in het ramingsmodel waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van veranderingen in het voorkomen en de verspreiding van ziekten onder de bevolking, in relatie tot leeftijd, geslacht, besmettingsbronnen, voeding, et cetera.
Factor horizontale substitutie	Een van de niet-demografische vraagparameters in het ramingsmodel waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van verschuiving van werk tussen twee vergelijkbaar opgeleide beroepsgroepen. Voorbeelden zijn verschuivingen van de eerste naar de tweede lijn, of binnen de tweede lijn van een hoofd- naar deelspecialisme, of van snijdend naar beschouwend specialisme.
Factor onvervulde vraag	Parameter in het ramingsmodel welke aangeeft in hoeverre vraag en aanbod in het basisjaar op elkaar aansluiten, waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent het aanbod van een bepaalde beroepsgroep in het eerste bijstellingsjaar zal moeten toe- of afnemen om het actuele verschil tussen de benodigde en beschikbare capaciteit te overbruggen. Dit verschil en deze aansluiting kan worden geïndiceerd door de omvang van wachtlijsten en vacatures die in relatieve zin aangeven hoeveel van de reële zorgvraag thans blijft liggen door een gebrek aan capaciteit.
Factor sociaal-cultureel	Een van de niet-demografische vraagparameters in het ramingsmodel waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van sociale en culturele ontwikkelingen, zoals de toenemende mondigheid van patiënten of verschillen tussen sociale groepen in relatie tot zorggebruik.
Factor vaktechnisch	Een van de niet-demografische vraagparameters in het ramingsmodel waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van ontwikkelingen die specifiek zijn aan de technisch/wetenschappelijke inhoud en ontwikkeling van het vakgebied.
Factor verticale substitutie	Een van de niet-demografische vraagparameters in het ramingsmodel waarmee doorberekend wordt met hoeveel procent de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van verschuiving van taken naar lager opgeleide beroepsgroepen. Voorbeelden zijn verschuivingen van taken van artsen naar VS'en, PA's, POH's of gespecialiseerde verpleegkundigen. Wordt ook wel aangeduid met de term "inzet aanverwante disciplines" (IAD)
Horizontale substitutie	Zie: Factor horizontale substitutie.
Inzet aanverwante disciplines (IAD)	Zie: Factor verticale substitutie.
Instroom beroep	Binnen de behoeferamingen het totaal aantal personen dat in een bepaald jaar of op een bepaalde datum werkzaam wordt binnen een bepaalde beroepsgroep, dan wel direct na het afronden van de opleiding binnen of buiten Nederland, dan wel na een bepaalde periode daarna, gegeven de instroom en registratie-eisen van de betreffende beroepsgroep.
Instroom opleiding	Binnen de behoeferamingen het totaal aantal personen dat in een bepaald jaar of op een bepaalde datum toegelaten wordt tot een opleiding, voor medische vervolgoopleidingen veelal uitgedrukt in het aantal aios dat in een bepaald jaar is ingestroomd.
Intern rendement	Het percentage studenten van een instroomcohort van een studie dat het einddiploma behaalt. Dit wordt bepaald op of enkele jaren na de formele of nominale opleidingsduur.
Middenvariant	Variant binnen de ramingsstudies die betrekking heeft op vraagparameters die tussen de hoogste en laagste schatting inligt.
Numerus fixus	Letterlijk (Latijn) <i>vastgesteld aantal</i> ; wettelijk ingesteld maximum aantal studenten dat tot een medisch vervolgoopleiding wordt toegelaten. Bij overschrijving van dit aantal wordt een lotingsstelsel toegepast waarbij voor VWO-abituariënten het gemiddeld eincijfer de inlotingskans vergroot.
Onvervulde vraag	Zie factor onvervulde vraag

Begrip/afkorting	Definitie
Opleidingsrendement	Zie: Intern rendement en Extern rendement.
Parameter	Factor of variabele die binnen de behoeferamingen verondersteld wordt invloed te hebben op de ontwikkeling van de vraag naar, dan wel het aanbod aan, beroepskrachten. Parameters kunnen betrekking hebben op de huidige beschikbare en benodigde capaciteit (in het basisjaar) en de toekomstige beschikbare en benodigde capaciteit (de periode tussen het eerste bijsturingjaar en het prognosejaar).
Prognosejaar	Jaar waarop binnen de behoeferaming evenwicht tussen vraag en aanbod bereikt dient te worden en waarin de ingeschatte toekomstige beschikbare en benodigde capaciteit gelijk aan elkaar zijn. Afhankelijk van opleidingsduur en daarmee de bijstellingsperiode, wordt het prognosejaar veelal 12 a 15 jaar na het basisjaar gekozen. Ook wel evenwichtsjaar genoemd.
Ramingsperiode	De periode waarover de behoeferaming betrekking heeft, gerekend van het basisjaar tot het laatste prognosejaar.
Referentiejaar	Zie: Basisjaar.
Rendement	Overkoepelende term voor de verhouding tussen de output en de input in een bepaald proces, binnen de behoeferaming meestal het intern en extern rendement van een opleiding.
Reserv capaciteit	Binnen de behoeferaming de groep beroepsbeoefenaren die niet in de praktijk in zijn/haar beroepsdomein werkzaam is, maar dat wel zou willen (cq. kunnen) en tevens daartoe gediplomeerd en/of geregistreerd is.
Sociaal-cultureel	Zie: Factor sociaal-cultureel.
Substitutie	Overkoepelende term voor het geheel of gedeeltelijk vervangen van bestaand zorgaanbod door andersoortige zorg om te komen tot zorg op maat afgestemd op de hulpvrager, en mogelijk kostenbesparing; binnen de behoeferaming wordt onderscheid gemaakt tussen verticale en horizontale substitutie.
Substitutiepercentage	Percentage waarmee de behoefte aan een bepaalde beroepsgroep jaarlijks zal toe- of afnemen, als gevolg van substitutie. Het substitutiepercentage voor de verzendende beroepsgroep (dus de mate waarin de behoefte aan die beroepsgroep zal afnemen) is in het algemeen niet gelijk aan het substitutiepercentage voor de ontvangende beroepsgroep (dus de mate waarin de behoefte aan die beroepsgroep zal toenemen): 5% afname voor de ene groep hoeft niet overeen te komen met 5% toename voor de andere groep. Zie ook: Substitutieratio.
Substitutieratio	Term voor de verhouding tussen het benodigde aantal FTE van een ontvangende beroepsgroep per FTE van de verzendende beroepsgroep bij substitutie. Als er per af te stoten FTE, 2 FTE van de ontvangende beroepsgroep nodig is, dan is de substitutieratio 2.
Taakverschuiving	Zoals gebruikt binnen het ramingsmodel: zie Substitutie.
Trendjaar	Het jaar waarvoor de niet-demografische vraagparameters in het ramingsmodel worden berekend of geschat. Het trendjaar ligt standaard 10 jaar na het basisjaar.
Uitstroom	Aantal beroepsbeoefenaren dat een beroepsgroep verlaat; veelal gerekend als deel van de werkzame beroepsbeoefenaren dat vanaf een basisjaar niet meer werkzaam is in verband met pensionering of het gaan uitoefenen van een ander beroep.
Uitstroom opleiding	Aantal studenten dat een opleiding volgt, veelal gerekend als deel van de studenten dat vanaf een basisjaar niet meer ingeschreven is in verband met het behalen van het diploma of het gaan volgen van een ander opleiding of beroep.
Uitstroomkans	De kans dat een persoon de beroepsgroep binnen een bepaalde periode zal verlaten, veelal uitgedrukt in het percentage dat vanaf een basisjaar niet meer in het vak werkzaam is.
Uitstroomleeftijd	De gemiddelde leeftijd waarop beroepsbeoefenaren de beroepsgroep verlaten.
Uitvalpercentage	Uitval gerelateerd aan de omvang van de studentenpopulatie of de omvang van de beroepsgroep op een bepaald peilmoment of tijdens een bepaalde periode, en daardoor uitgedrukt in een percentage. Zie ook: Intern rendement en/of Extern rendement.
Vaktechnisch	Zie: Factor vaktechnisch
Variant	Versie van het ramingsmodel waarbij systematisch gekeken wordt naar het effect van het rekening houden met bepaalde factoren zoals arbeidstijdverandering (arbeidstijdvariant), of een combinatie van niet-demografische vraagparameters (combinatievariant).

Begrip/afkorting	Definitie
Verticale substitutie	Zie: Factor verticale substitutie.
Vertrekkans	Zie: Uitstroomkans.
Vervangingsvraag	Vraag naar beroepsbeoefenaren die gelijk is aan het aantal beroepsbeoefenaren dat op een bepaalde peildatum of in een bepaalde periode de beroepsgroep heeft verlaten, gegeven dat er geen verandering in de vraag door andere factoren zal optreden.
Voorkeursvariant	Versie van het ramingsmodel waarbij, bij wijze van voorkeur, rekening wordt gehouden met alle niet-demografische vraagparameters (combinatievariant) maar dan hun lage inschatting en waarin verondersteld wordt dat de niet-demografische vraagparameters een zgn. doorgaande trend zullen volgen.
Werkproces	Term binnen het ramingsmodel waarmee de niet-demografische vraagparameters worden aangeduid die bepalen hoe het werkproces van een beroepsgroep zich ontwikkelt in termen van patiënt- en niet-patiëntgebonden capaciteit, als gevolg van substitutie, efficiency, technologische- en vakinhoudelijke ontwikkelingen.
Zelfvoorzienend	Slaat op het uitgangspunt ervoor te zorgen dat er geen afhankelijkheid is van buitenlandse instroom voor een toekomstige evenwicht tussen vraag en aanbod.
Zij-instroom	Het totaal aantal personen dat in een bepaald jaar of op een bepaalde datum toegelaten wordt tot een opleiding, vanuit een andere vooropleiding en/of werkgebied.
Zorgaanbod	Het totaal aan capaciteit van een beroepsgroep dat op een bepaalde peildatum beschikbaar is, veelal gebaseerd op het product van het aantal werkzame beroepsbeoefenaren en hun gemiddelde arbeidstijd/werkzaamheid uitgedrukt in FTE.
Zorgvraag	Het totaal aan capaciteit van een beroepsgroep dat op een bepaalde peildatum benodigd is, veelal gebaseerd op het totaal aantal patiënten met een bepaalde zorgbehoefte en de tijd die een beroepsbeoefenaar gemiddeld aan een patiënt besteed om aan die zorgbehoefte te voldoen, uitgedrukt in uren dan wel FTE op een bepaalde peildatum of gedurende een bepaalde periode.